

*İtkilərimiz***ÖLÜM SEVİN MƏSİN QOY****KAMRAN İMRAN OĞLU ƏLİYEV
(1953-2020)**

Azərbaycan elmi ictimaiyyətinə ağır itki üz vermişdir. 2020-ci il dekabr ayının 23-də tanınmış ədəbiyyatşünas və folklorşünas alim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Kamran İmran oğlu Əliyev 67 yaşında dünyasını dəyişmişdir.

Kamran Əliyev 1953-cü il martın 5-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərur rayonunun Diyadin kəndində anadan olmuşdur. 1969-cu ildə Şərur rayonunun Tumaslı kənd orta məktəbində təhsilini başa vuraraq, həmin il Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Filologiya fakültəsinə daxil olmuşdur. 1974-cü ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirən Kamran Əliyev 1974-1976-cı illərdə Şərur rayonunun Xanlıqlar kənd orta məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi kimi çalışmışdır. 1976-1979-cu illərdə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının aspiranturasında təhsilini davam etdirmişdir. 1980-ci ildə «XX əsr Azərbaycan romantiklərinin ədəbi-nəzəri görüşləri (1905-1917-ci illər)» mövzusunda namizədlik, 1990-cı ildə «XX əsr Azərbaycan romantizminin obrazlar sistemi» mövzusunda doktorluq dissertasiyaları müdafiə etmiş, 2010-cu ildə professor elmi adını almışdır. 2017-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü seçilmişdir.

Görkəmli alim 1979-1992-ci illərdə Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi, baş elmi işçi və aparıcı elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır. 1993-cü ildən Naxçıvan Universitetində müəllim, 1994-2001-ci illərdə həmin universitetdə Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kafedrasının müdiri, eləcə də tədris işləri üzrə prorektor vəzifələrində çalışmışdır. 2002-ci ildən AMEA-nın Folklor İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, 2012-ci ildən ömrünün sonunadək Folklor və yazılı ədəbiyyat şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdır.

İctimai-siyasi arenada, sənət aləmində, eləcə də elm, təhsil sahəsində tanınmış yaradıcı insanların istedadı, yaradıcılığı, elmi səviyyəsi və dünyagörüşü həmişə cəmiyyətdə diqqət mərkəzində olub. Belə insanların həyatı, xarakteri, şəxsiyyət kimi bütövlüyü, onların insani xüsusiyyətləri, həm də müasirlərinin onlar barəsində fikirləri tədqiqatçılar, eləcə də sadə insanlar üçün həmişə maraq kəsb edib. Heç kəsə sirr deyil ki, belə tanınmışların arasında elələri olub ki, onların yaradıcılığı insanlığı üstələyib, ya da insanlığı yaradıcılığından önə keçib.

Çox az tanınmışlar olub ki, yaradıcılığı ilə insanlığı üst-üstə düşüb. İyirmi ilə yaxın şəxsən tanıdığım Kamran Əliyev üçüncü qəbil insanlardan, yəni yaradıcılığı ilə insanlığı, şəxsiyyəti üst-üstə düşən nadir ziyalılarımızdan idi.

Azərbaycan ədəbiyyatının, xüsusən də folklorunun ən mühüm problemlərinin öyrənilməsində müstəsna xidmətləri olan alim 25 kitab və 10 monoqrafiyanın, 300-dən çox elmi məqalənin müəllifidir. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Kamran Əliyev 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüş, Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Redaksiya heyətinin və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü seçilmişdir.

Professor K.Əliyev Azərbaycan filoloji elm tarixində xüsusi üslubu, özünəməxsus dəst-xətti ilə tanınan, zəngin, hərtərəfli elmi təxəyyülə malik olan, məşğul olduğu sahəni professional səviyyədə və dərinlən bilən dəyərli elm xadimlərimizdən idi. Uzun illər boyu tanıdığım bu alimdə ötən illər ərzində əksər elm adamında müşahidə etmədiyim bir cəhəti özüm üçün müəyyən etmişdim: orijinal və maraqlı düşüncə sahibi olan Kamran Əliyev nədən yazırsa yazsın - istər şifahi xalq ədəbiyyatından olsun, istər yazılı ədəbiyyatdan, fərqi yoxdur, yazılarında hökmən bir yenilik, bir novatorluq, yeni bir fikir deməyə meyllilik hiss olunurdu. K.Əliyevin ədəbiyyat tariximizin müxtəlif, eyni zamanda az öyrənilmiş sahələrinə marağı hər zaman davamlı səciyyə daşmışdır. O, həmişə aktual olan elmi məsələlər barəsində vaxtında və eyni zamanda orijinal fikirlər, mülahizələr söyləmək xüsusiyyəti ilə də həmişə diqqət mərkəzində olmağı bacarmışdır.

Azərbaycan ədəbiyyatının və folklorunun mühüm problemlərinin öyrənilməsində müstəsna xidmətləri olan Kamran Əliyevin çoxsaylı əsərləri sırasında “XX əsr Azərbaycan romantiklərinin ədəbi-nəzəri görüşləri” (Bakı, 1985), “Hüseyn Cavidin şəxsiyyəti və poetikası” (Bakı, 1997), “Mirzə Fətəlidən Hüseyn Cavidə qədər” (Bakı, 1998), “Cavid möcüzəsi” (Bakı, 2002), “Azərbaycan romantizminin poetikası” (Bakı, 2002), “Azərbaycan romantizminin nəzəriyyəsi” (Bakı, 2006), “Romantizm və folklor” (Bakı, 2006), “Hüseyn Cavid” (Bakı, 2008), “Abbas Zamanov olmasaydı” (Bakı, 2011), “Eposun poetikası: ”Dədə Qorqud” və “Koroğlu” (2011), “Tənqidin poetikası” (Bakı, 2012), “Ədəbiyyat tarixinə bir baxış” (Bakı, 2013), “Ədəbiyyatşünaslıq və ədəbiyyatşünaslar” (Bakı, 2013), “Açıq kitab – “Dədə Qorqud” (Bakı, 2015), “Çağdaş folklorşünaslığın problemləri” (Bakı, 2017) adlı kitabları xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. K.Əliyevin “Açıq kitab – “Dədə Qorqud” monoqrafiyası Türkiyədə və İranda türk və fars dillərində çap olunmuşdur. 2018-2019-cu illərdə onun seçilmiş əsərlərinin 10 cildliyi nəşr edilmişdir.

Kamran Əliyev, əsasən, romantizm və epos problemlərinə həsr olunmuş qiymətli tədqiqatları, eləcə də yazılı ədəbiyyatla folklorun qarşılıqlı əlaqələrinə həsr edilən dəyərli əsərləri ilə elmi ictimaiyyət arasında tanınır. K.Əliyevin “XX əsr Azərbaycan romantiklərinin ədəbi-nəzəri görüşləri” (Bakı, 1985), “Hüseyn Cavidin şəxsiyyəti və poetikası” (Bakı, 1997), “Mirzə Fətəlidən Hüseyn Cavidə qədər” (Bakı, 1998), “Azərbaycan romantizminin poetikası” (Bakı, 2002), “Azər-

baycan romantizminin nəzəriyyəsi" (Bakı, 2006), "Romantizm və folklor" (Bakı, 2006), "Eposun poetikası: "Dədə Qorqud" və "Koroğlu"(2011), "Açıq kitab – "Dədə Qorqud" (Bakı, 2015) kimi monoqrafiyaları romantizm və epos məsələlərinə, eləcə də yazılı ədəbiyyatla folklorun qarşılıqlı əlaqələrinə həsr edilən dəyərli tədqiqatlardır. K.Əliyev bu monoqrafiyalarında XX əsr Azərbaycan romantizminin ümumnəzəri mənzərəsini vermiş, o dövrün Azərbaycan romantikləri olan Hüseyn Cavid, Məhəmməd Hadi, Abbas Səhhət, Abdulla Şaiq kimi görkəmli sənətkarların ədəbi-nəzəri görüşlər sistemini əhatəli və hərtərəfli şəkildə təhlil etmişdir. Kamran Əliyev vurğulamışdır ki, bu sənətkarların ədəbiyyata baxışları dövrün ictimai-siyasi hadisələrinin, həmin dövrdə baş verən ədəbi-mədəni fəaliyyətin təsiri altında olsa da, istiqamət baxımından bilavasitə romantizmin özü ilə, romantik metod və romantik üslubla əlaqədar olmuşdur.

Kamran Əliyevin dörd monoqrafiyası - "Hüseyn Cavidin şəxsiyyəti və poetikası" (Bakı, 1997), "Mirzə Fətəlidən Hüseyn Cavidə qədər" (Bakı, 1998), "Cavid möcüzəsi" (Bakı, 2002), və "Hüseyn Cavid" (Bakı, 2008) monoqrafiyaları Azərbaycan dramaturgiyasında orijinal dəsti-xətti olan bir sənətkar, mənzum və romantik dramın yaradıcısı kimi unikal və şərəfli bir yer tutan H.Cavidin həyat və yaradıcılığına həsr edilmişdir. K.Əliyev bu monoqrafiyalarda H.Cavidin həyatının ayrı-ayrı məqamlarını, onun zəngin və parlaq yaradıcılığını təhlil etmiş, həm də müəllifin əsərlərinin qısa məzmununu da oxuculara təqdim etmişdir. Bu baxımdan K.Əliyevin yaradıcılıq üslubu H.Cavidə həsr edilən monoqrafiyalarında orijinal və təqdirəlayiqdir. Müəllifin ayrı-ayrı mövzulara Azərbaycançılıq, bütövlükdə "Böyük Turançılıq" ideologiyası zəminində münasibət bildirməsi isə H.Cavidə həsr edilən tədqiqatların leytmotivi, ana xətti kimi qiymətləndirilə bilər.

Hər bir xalqın mövcudluğunun əsas göstəricisi olan milli-mənəvi dəyərləri, onun keçmişi və milli kimliyidir. Bu anlamda professor K. Əliyevin folklorla, o cümlədən epos məsələlərinə diqqəti hər zaman davamlı və ardıcıl xarakter daşmışdır. Onun elm aləmində böyük marağa səbəb olan monoqrafiyasında "Eposun poetikası: "Dədə Qorqud" və "Koroğlu" əsərində Azərbaycan xalqının epik düşüncəsinin ən qiymətli abidələrindən olan "Dədə Qorqud" və "Koroğlu" eposlarının ayrı-ayrı məqamlarına aydınlıq gətirilmişdir. K. Əliyev bu monoqrafiyası ilə sübut etdi ki, "Dədə Qorqud" və "Koroğlu" eposları dönə-dönə araşdırılsa da, onlara yenidən müraciət etmək, hər dəfə də yeni fikir və mülahizələr söyləmək mümkündür.

Monoqrafiyada K.Əliyev bu məqamı da dönə-dönə vurğulayır ki, Azərbaycan mədəniyyətinin və ədəbiyyatının möhtəşəm abidələri olan "Dədə Qorqud" və "Koroğlu" eposları təkcə öz təşəkkül tapdığı dövrlərdə deyil, eyni zamanda çağdaş dövrümüzdə də milli mənəviyyatımızın, ədəbiyyat və incəsənətimizin ideya bünövrəsi olaraq qalır. K.Əliyev bu fikrini onunla əlaqələndirir ki, hər iki eposun poetikası çox zəngindir, əhatə etdiyi mövzu dairəsi, daşdığı informasiya yükü böyük, tədqiqatçılar üçün açdığı imkanlar isə geniş və tükənməzdir.

Zəngin elmi yaradıcılığa malik olan Kamran Əliyev çox mehriban, ətrafındakılara xüsusi dəyər verən, hər kəslə elə onun öz dilində danışmağı bacaran,

qayğıkeş bir insan idi. Ancaq nə yazıqlar ki, amansız ölüm onu 67 yaşında həyatdan, bizlərdən, doğmalarından ayırdı. Onun neçə-neçə arzuları, yaradıcılıq planları, elmi əsərlərləri yarımçıq qaldı. Ancaq Xalq şairimiz Səməd Vurğun demiş:

Ölüm sevinməsin qoy! Ömrünü vermir bada
El qədrini canından daha əziz bilənlər.
Şirin bir xatirətək qalacaqdır dünyada
Sevərək yaşayanlar, sevilərək ölənlər.

Kamran Əliyev də elinin, Vətəninin, doğma yurdunun dəyərini çox uca tutur, milli-mənəvi dəyərləri hər zaman yaradıcılığının ana xəttinə, leytmotivinə çevirməyi bacarırdı. Buna görə də o, həm dəyərli bir alim, həm də əsl bir Vətəndaş kimi sevilir və qiymətləndirilirdi... Şərəfli və məhsuldar bir ömür yaşamış Kamran Əliyevin əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində əbədi olaraq yaşayacaqdır. Allah rəhmət eləsin!

TahirORUCOV,
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

